

เบตง: วิถีสู่ความแข็งแกร่ง*

Betong : A Pathway to Stability

นุรชีตา เพอแอสละ**

นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว***

พันตำรวจตรี วีระศักดิ์ เพอแอสละ****

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการศึกษาปัจจัยที่ทำให้อำเภอเบตงซึ่งเป็นอำเภอเศรษฐกิจชายแดนสามารถอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยมีเหตุการณ์ความไม่สงบเข้าถึงได้น้อยกว่าพื้นที่อื่น โดยศึกษาประวัติศาสตร์ตลอดจนสภาพปัจจุบันของอำเภอเบตงและพื้นที่โดยรอบ ทั้งการศึกษาเชิงเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลต่างๆ

ผลการศึกษาพบว่าประวัติศาสตร์ของเบตงที่ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ข้ามเชื้อสายเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยเสริมสร้างวิถีสู่ความแข็งแกร่งของเบตง จากการที่ในอดีตพื้นที่เบตงมีชาวมลายูมุสลิมซึ่งเป็นชนพื้นเมืองอาศัยอยู่ร่วมกับกลุ่มชาวจีนที่หลั่งไหลอพยพมาจากประเทศจีนจนมีสัดส่วนใกล้เคียงกันและกลายเป็นสองเชื้อสายหลักที่ร่วมกันสร้างบ้านแปงเมือง ด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นเมืองปิดเชิงกายภาพโดยอยู่ในหุบเขาที่รายล้อมด้วยป่ารกทึบและห่างไกลจากจุดศูนย์กลางการปกครอง การเดินทางเข้าออกหรือการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากจุดศูนย์กลางการปกครองหรือแม้แต่พื้นที่ใกล้เคียงจึงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เบตงในสมัยนั้นจึงเป็นเพียงชุมชน

* รายงานวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “ตำบลเบตง : วิถีสู่ความแข็งแกร่ง” ภายใต้ชุดโครงการ “มาเลเซีย : นโยบายต่อประเทศไทย” รุ่นที่ ๔ โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

** อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

*** รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนานักศึกษาและชุมชนสัมพันธ์ และ คณบดีคณะรัฐศาสตร์ และ ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

**** สารวัตรงานป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรหาดใหญ่

เล็กๆ บนภูเขาที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกและห่างไกลความเจริญ อีกทั้งการประสบกับปัญหาความไม่สงบจากพรรคคอมมิวนิสต์มาหลายในอดีต ชีวิตความเป็นอยู่ของคนเบตงในอดีตจึงถูกบังคับโดยพื้นที่ที่มีภูมิสัมพันธ์และการพึ่งพากันมากกว่าในพื้นที่ปกติ โดยเฉพาะภูมิสัมพันธ์ข้ามเชื้อสายที่ก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับเพื่อนต่างศาสนาและวัฒนธรรม เมื่อกาลเวลาผ่านไปได้ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมที่ดีในการอยู่ร่วมกันของชาวเบตงดั้งเดิม อีกทั้งการไม่มีผู้แสดงตัวเป็นเชื้อสายเจ้าเมืองมลายูในอดีต การปลูกฝังหรือปลุกกระตมด้วยอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนจึงเข้าถึงชาวมลายูเบตงดั้งเดิมได้น้อยกว่าชาวมลายูในพื้นที่อื่น ถึงแม้ว่าปัจจุบันเบตงได้กลายเป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดนที่ดึงดูดผู้คนต่างพื้นที่เข้ามาอย่างมากมายและในขณะเดียวกันเหตุการณ์ความไม่สงบบางส่วนเริ่มเข้าถึงเบตง แต่สายสัมพันธ์ระหว่างเชื้อสายของคนเบตงดั้งเดิมยังคงเป็นส่วนหนึ่งของเกราะป้องกันภัยที่ทำให้เหตุการณ์ความไม่สงบสามารถเข้าถึงพื้นที่เบตงได้น้อยกว่าพื้นที่อื่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ : เบตง สันติสุข ความขัดแย้ง ต่างศาสนา ต่างชาติพันธุ์ ชายแดนใต้

Abstract

The main purpose of this research is to analyze the factors that made Betong, a border economic district, able to survive despite the violent situation in Thailand's three southern border provinces. The researcher studied the history and the present of Betong and surrounding areas by examining secondary data, doing ethnography, and in-depth interviews.

The results of the research indicated that the presence of two different ethnic groups together with a codependent relationship in the history of Betong is an important factor that helps strengthen Betong. In the past, Muslims as the native population in Betong have lived with the Chinese population who emigrated from China; the number of Muslim and Chinese people has become equal. These group have also helped each other. Because Betong is landlocked and surrounded by overgrown forest, and is far away from the capital government, transportation and communication both within the community and between Betong and other communities has been difficult. Betong, in the past, was just a small community on a mountain, cut off from other towns. It was far from civilization and faced unrest fomented by the Communist Party of Malaya. The people of Betong were forced by the topography to communicate and help each other. The communication between

the Muslim and Chinese groups led to people in Betong learning a process of exchanging and adjusting to living together. This eventually produced a culture of codependent living among the native population in Betong. Without an appearance of anyone deriving from the old Melayu Patani royal family, it is less likely to see the act of planting and provoking the idea of separating the land to Muslim in Betong comparing to Muslim in other areas. Although Betong has become a border economic district that attracts a lot of tourists from the other areas, and violence situation has begun to reach Betong, the relationship between two different ethnic groups is still a shield that makes the violence less likely to reach Betong compared to the other areas.

Keywords : Betong Peace Conflict Interreligious Interethnic Southern

๑. บทนำ

สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมายาวนาน ก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงหลากหลายรูปแบบในพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันระลอกแล้วระลอกเล่า ล่าสุดในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เหตุการณ์ความรุนแรงได้ปะทุขึ้นมาอีกครั้งและต่อเนื่องถึงปัจจุบัน จากตารางที่ ๑ แสดงสถิติการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๕๗ -

มกราคม ๒๕๕๗ เมื่อจำแนกตามรายอำเภอ พบว่าในระยะเวลา ๑๑ ปีที่ผ่านมา ทั้ง ๓๓ อำเภอของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งสิ้น ๑๕,๒๖๔ ครั้ง ทุกอำเภอล้วนเป็นพื้นที่ที่มีความรุนแรงเกิดขึ้น หากแต่ระดับของความรุนแรงที่เข้าถึงมีมากน้อยแตกต่างกันออกไป เมื่อจำแนกอำเภอที่มีสถิติการเกิดเหตุการณ์น้อยพบว่า แม่ลาน สุคิริน ไม้แก่น กาบัง เบตง และแว้ง เป็นอำเภอที่จัดได้ว่ามีสถิติการเกิดเหตุการณ์น้อยกว่าพื้นที่อื่นๆ

ตารางที่ ๑ สถิติการเกิดเหตุความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำแนกรายอำเภอ ตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๕๗ - มกราคม ๒๕๕๗

อำเภอ	จำนวน	อำเภอ	จำนวน	อำเภอ	จำนวน
ตากใบ	๔๑๙	ศรีสาคร	๓๗๑	ไม้แก่น	๑๓๓
สุไหงปาตี	๔๙๕	สุคิริน	๙๓	มายอ	๓๓๙
เจาะไอร้อง	๔๒๗	ยะหริ่ง	๔๑๙	แม่ลาน	๘๕
รือเสาะ	๘๕๖	ยะรัง	๘๙๑	เมืองยะลา	๑๒๒๙
สุไหงโกลก	๓๔๙	โคกโพธิ์	๕๓๑	บันนังสตา	๗๘๘
ระแงะ	๙๒๒	หนองจิก	๖๗๗	รามัน	๘๔๕
เมืองนราธิวาส	๔๗๖	เมืองปัตตานี	๗๑๐	เบตง	๑๔๔

อำเภอ	จำนวน	อำเภอ	จำนวน	อำเภอ	จำนวน
ยี่งอ	๒๖๗	สายบุรี	๗๖๒	ยะหา	๓๕๕
บาเจาะ	๕๗๓	ปะนาเระ	๓๔๖	กรงปินัง	๒๓๔
จะแนะ	๓๗๓	ทุ่งยางแดง	๒๓๓	กาบัง	๑๓๖
แว้ง	๑๖๘	กะพ้อ	๒๔๑	ธารโต	๓๗๗

ที่มา : ฐานข้อมูลของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

จาก ๖ อำเภอที่มีสถิติการเกิดเหตุการณ์น้อยกว่าพื้นที่อื่นๆ พบว่า “อำเภอเบตง” เป็นอำเภอเดียวที่มีลักษณะพิเศษต่างจากอำเภออื่นโดยเป็นทั้งอำเภอชายแดนและอำเภอเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาอำเภอเศรษฐกิจหรืออำเภอชายแดนอื่นในพื้นที่ ได้แก่ ตากใบ สุโหงโกลก เมืองนราธิวาส เมืองปัตตานี เมืองยะลา พบว่าส่วนใหญ่มีสถิติการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก ประกอบกับลักษณะการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในอำเภอเหล่านี้เกิดขึ้นในย่านเศรษฐกิจการค้าอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบางเป้าหมายในการก่อเหตุที่ต้องการทำลายระบบเศรษฐกิจและสันถวไมตรีความเชื่อมั่นของประชาชนโดยเฉพาะจากประชาชนนอกพื้นที่ ในทางกลับกันอำเภอที่เป็นทั้งอำเภอเศรษฐกิจและอำเภอชายแดนอย่าง “อำเภอเบตง” กลับมีสถิติการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงอยู่ในระดับต่ำ ประกอบกับเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในพื้นที่รอบนอกซึ่งมิใช่ย่านเศรษฐกิจการค้าโดยเฉพาะ หลังปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ เป็นต้นมา งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาวิถีของเบตงทั้งจากประวัติศาสตร์ ตลอดจนสภาพปัจจุบันของเบตง เพื่อหาคำตอบว่าวิถีใดของเบตงที่เป็นวิถีสู่ความแข็งแกร่งที่มีมากกว่าพื้นที่อื่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

๒. วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลต่างๆ ทั้งภาคประชาชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการร้านค้า ห้างร้าน สมาคม ชมรมต่างๆ ทั้งบุคคลที่เป็นชาวเบตงดั้งเดิมและบุคคลจากนอกพื้นที่ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เบตง ประกอบกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการศึกษาจากเอกสารหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับอำเภอเบตงและพื้นที่โดยรอบ

๓. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Ashutosh Varshney (๒๕๔๕) ศึกษาการเกิดจลาจลในประเทศอินเดียโดยศึกษาในระดับเมืองพบว่าบางเมืองเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบบ่อยครั้ง ในขณะที่บางเมืองเกิดน้อยมากหรือไม่เกิดเลย ข้อสรุปจากการศึกษาของเขาพบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์ต่างชาติพันธุ์ ต่างเชื้อสาย หรือต่างศาสนา ส่งผลต่อการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างกลุ่มจะมีส่วนช่วยป้องกันการรับข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดจากข่าวลือหรือการปลุกระดม ตั้งแต่

ปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันระดับชาวบ้านกับชาวบ้าน และถ้าเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ยกระดับไปเป็นรูปแบบที่เป็นทางการมากกว่าปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันจะยังมีประสิทธิภาพในการยับยั้งเหตุการณ์ความไม่สงบมากกว่า

Samsu Rizal Panggabean (๒๕๕๗) ได้ศึกษาความแตกต่างในระดับ “เมือง” เช่นกัน โดยศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย โดยพบว่าเมืองที่มีความรุนแรงเกิดขึ้นมีเพียง ๑๕ เมืองเท่านั้นในอินโดนีเซีย โดยประชากรใน ๑๕ เมืองนี้คิดเป็นเพียง ๖.๕ เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด แต่กลับมีคนเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความรุนแรงถึง ๘๕.๕ เปอร์เซ็นต์ ของประชากรที่เสียชีวิตทั้งหมด เขาศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบเมืองเป็นรายคู่ระหว่างเมืองที่มีความรุนแรงและไม่มีความรุนแรง เมืองคู่แรกเป็นเมืองที่มี/ไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างคริสเตียนกับมุสลิม โดยเขาให้ข้อสรุปว่าเมืองที่ไม่มีมีความรุนแรงเป็นเมืองที่มีปฏิสัมพันธ์ข้ามกลุ่มของชาวคริสต์และมุสลิม รวมทั้งการปกครองที่ไม่มีนโยบายทางด้านเชื้อชาติ คู่ที่สองเป็นเมืองที่มี/ไม่มีปัญหาความขัดแย้งจากการต่อต้านคนจีนของคนพื้นเมือง โดยเขาให้ข้อสรุปว่าเมืองที่ไม่มีมีความรุนแรงเป็นเมืองที่คนจีนผู้เข้ามาอาศัยอยู่สามารถปรับตัวเข้าหาคนพื้นเมืองได้ โดยมีการใช้ชีวิตที่ไม่แตกต่างกันนัก ประกอบกับบทบาทของสุลต่านที่คอยป้องกันความขัดแย้งในกรณีดังกล่าว

วรวิทย์ บารู (๒๕๕๒) ได้ศึกษาและค้นพบว่าชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางอัตลักษณ์มลายูที่อยู่ร่วมกับคนไทยพุทธในชุมชนเดียวกัน มีความรู้สึกที่ว่าวัฒนธรรมของเขาเป็นวัฒนธรรมหลักและมีพื้นที่ในชุมชน ได้รับการเคารพและการยอมรับจากเพื่อนต่างวัฒนธรรมในชุมชนในลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปฏิบัติในกรอบของความเชื่อทางศาสนาของแต่ละฝ่าย

อย่างเกื้อกูลต่อกันทำให้ปฏิสัมพันธ์ในชุมชนเป็นไปตามธรรมชาติ และก่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน ชาวมลายูไม่รู้สึกราววัฒนธรรมของตนกำลังถูกแทรกแซงหรือถูกผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมอื่น แต่ในทางตรงกันข้ามในชุมชนหรือหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งทางอัตลักษณ์ที่สมาชิกของชุมชนทั้งหมดเป็นมลายูมุสลิม จะไวต่อความรู้สึกว่ารัฐมีเจตนาทำลายหรือผสมกลมกลืนวัฒนธรรมของพวกเขา รู้สึกว่ารัฐกระทำต่อวัฒนธรรมของพวกเขา โดยมีเป้าหมายเพื่อการผสมกลมกลืนในที่สุดเหมือนกับชุมชนที่คลี่คลายความเข้มแข็งทางอัตลักษณ์มลายูไปแล้ว แม้ว่าชุมชนนั้นจะมีสมาชิกหรือไม่มีสมาชิกที่เป็นไทยพุทธก็ตาม มักจะมองว่ารัฐกระทำต่ออัตลักษณ์มลายูของพวกเขา จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือแปรไปจากเดิม

๔. ผลการศึกษา

๔.๑ ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของเบตง

อำเภอเบตง...เป็นอำเภอชายแดนบนภูเขาที่อยู่บริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย เดิมทีถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “อำเภอยะรม” ซึ่งเป็นหนึ่งในอำเภอที่ได้รับผลกระทบจากการปักปันเขตแดนใหม่ในปี ๒๔๕๒ ที่ทำให้ไทยต้องเสียดินแดนบางส่วนให้กับมาเลเซีย หลังการปักปันเขตแดนใหม่คราวนั้นอำเภอยะรมเหลือเพียง ๒ ตำบล ได้แก่ ตำบลยะรม และตำบลเบตง ต่อมาในปี ๒๔๗๓ มีการย้ายตำแหน่งที่ว่าการอำเภอ และเปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอเบตง” รวมทั้งแบ่งการปกครองใหม่เป็น ๔ ตำบล ได้แก่ ตำบลเบตง ตำบลยะรม ตำบลอัยเยอร์เวง ตำบลตะเนาะแมเราะ และต่อมามีตำบลธารน้ำทิพย์เพิ่มมาอีก ๑ ตำบล รวมทั้งสิ้นเป็น ๕ ตำบล จวบจนปัจจุบัน

จากการเป็นอำเภอชายแดนที่ตั้งอยู่บนภูเขา และห่างไกลจากจุดศูนย์กลางการปกครองเบตง ในสมัยก่อนจึงเสมือนถูกตัดขาดจากโลกภายนอก โดยเฉพาะด้านการคมนาคมที่ยากลำบากเนื่องจาก ยังไม่มีการสร้างถนนจึงต้องอาศัยการเดินทางเท้าหรือใช้ สัตว์เป็นพาหนะ การเดินทางไปยังตัวจังหวัดของชาวเบตง ในสมัยนั้นจึงใช้เวลาถึง ๒-๓ วัน ส่วนการเดินทางไปยัง เมืองที่มีอาณาเขตติดกันในประเทศมาเลเซียก็ต้อง อาศัยการเดินทางเท้าหรือใช้สัตว์เป็นพาหนะเช่นเดียวกัน และใช้เวลาประมาณ ๑ วัน จึงจะถึงบริเวณที่มีถนนตัด ผ่าน ต่อมาในปี ๒๔๖๘ มีการก่อสร้างเส้นทางหลวง จังหวัดหมายเลข ๔๑๐ สายยะลา-เบตง แต่เป็นเพียง ถนนลูกรังขนาดความกว้าง ๔ เมตร ซึ่งการก่อสร้าง แล้วเสร็จและเริ่มใช้งานจริงในปี ๒๔๘๓ แต่เมื่อเริ่มใช้ งานจริงยังพบปัญหาการถูกตัดขาดจากโลกภายนอก อีกครั้งในฤดูฝนเมื่อมีน้ำท่วมขังจนเส้นทางบางส่วน ขาดทำให้ใช้สัญจรไม่ได้ ต่อมาในปี ๒๕๐๙ จึงได้มีการ พัฒนาปรับปรุงเส้นทางดังกล่าวโดยการลาดยาง มะตอยทำให้สามารถเดินทางสัญจรขึ้นมายังเบตงได้ ตลอดทั้งปีจนถึงปัจจุบัน

เดิมทีพื้นที่เบตงมีคนพื้นเมืองเป็นชาวมลายู อาศัยอยู่ ต่อมาเริ่มมีชาวจีนที่อพยพออกจากประเทศ จีนมายังประเทศมาเลเซียและมีคนบางส่วนเดินทาง ออกจากประเทศมาเลเซียข้ามเขามาตั้งรกรากอยู่ใน บริเวณพื้นที่เบตง หลังจากนั้นด้วยความอุดมสมบูรณ์ ของพื้นที่ ทำให้ชาวจีนหลั่งไหลเข้ามาตั้งถิ่นฐานใน บริเวณนี้อีกเป็นจำนวนมากจนมีสัดส่วนใกล้เคียงกับ ชาวมลายู นอกจากนี้ในระยะแรกยังมีชาวไทยพุทธที่ ได้ รับมอบหมายให้เข้ามาปฏิบัติงานราชการในเบตงอีก ส่วนหนึ่งแต่ในระยะแรกยังมีสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อ เทียบกับสองกลุ่มข้างต้น

ความเป็นอำเภอชายแดนของเบตง ทำให้ ประวัติศาสตร์เบตงมีบาดแผลอันเกิดจากปัญหาบาง อย่างทั้งปัญหาในพื้นที่โดยตรงคือปัญหาความไม่สงบ จากการเคลื่อนไหวเพื่อแบ่งแยกดินแดนในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ของไทยและปัญหาที่ได้รับผลกระทบ จากพื้นที่อื่นคือปัญหาพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ในประเทศมาเลเซียที่ถูกรัฐบาลมาเลเซียปราบปราม อย่างหนักทำให้กองกำลังอ่อนกำลังลง ประกอบกับ การเจรจาขอสงบสุขกับรัฐบาลมาเลเซียในปี ๒๔๙๓ ประสบความสำเร็จจึงทำให้ต้องหลบหนีออก นอกประเทศเพื่อตั้งฐานที่มั่นและรวบรวมกำลังใหม่ ด้วยเหตุนี้พื้นที่อำเภอเบตงอันตั้งอยู่บริเวณรอยต่อของ ทั้งสองประเทศจึงเริ่มมีกองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์ มาลายาเข้ามาเคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่นั้นเป็นต้น มา ประกอบกับเมื่อการเกิดจลาจลเชื้อชาติในมาเลเซีย ในปี ๒๕๑๒ ยังเป็นการเพิ่มปริมาณกองกำลังในพื้นที่ เบตงให้มากยิ่งขึ้น จนถือได้ว่าอำเภอเบตงในขณะนั้น กลายเป็นเขตอิทธิพลสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์ มาลายาแห่งหนึ่งในประเทศไทย

เมื่อเบตงกลายเป็นเขตอิทธิพลสำคัญของ พรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ทำให้เบตงเริ่มมีความ เปลี่ยนแปลง ทั้งจากสายตาของคนในพื้นที่ที่มัก ไม่กล้าเดินทางเข้าพื้นที่เพราะมองว่าเป็นพื้นที่ของ พรรคคอมมิวนิสต์มาลายา และคนในพื้นที่เองยังได้รับ ผลกระทบจากการถูกเรียกค่าคุ้มครองด้วยวิธีการต่างๆ ต่อมาในปี ๒๔๙๘ มีการทำข้อตกลงร่วมมือระหว่าง รัฐบาลไทยและรัฐบาลมาเลเซียในการแก้ปัญหาพรรค คอมมิวนิสต์มาลายา โดยในไทยมีการตั้งกองบังคับการ วั้ที่เบตง หลังจากนั้นได้มีปฏิบัติการร่วมกวาดล้าง อีกหลายครั้ง จนกระทั่งในปี ๒๕๒๓ รัฐบาลไทยได้ออก คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๖/๒๕๒๓ เรื่องนโยบาย ต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ จนนำไปสู่การลงนาม ในความตกลงเพื่อยุติสถานการณ์การต่อสู้ด้วยกำลัง

อาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์มลายา โดยรัฐบาลไทยได้เสนอแนวทางให้เลือก ๒ แนวทาง คือ ส่งกลับประเทศมาเลเซียหรือเข้าร่วมเป็นผู้พัฒนาชาติไทย โดยรัฐบาลไทยจะมอบที่ดินทำกินให้ครอบครัวละ ๑๕ ไร่ และให้สัญชาติไทยเมื่ออยู่ครบ ๕ ปี จนกระทั่งในปี ๒๕๓๓ จึงสามารถปิดฉากการเคลื่อนไหวโดยการใช้งบกลางของพรรคคอมมิวนิสต์มลายาในเบตงได้อย่างสมบูรณ์ โดยในสวนพื้นที่อำเภอเบตงนั้นมีพื้นที่ที่พรรคคอมมิวนิสต์มลายาส่งคืนให้ฝ่ายบ้านเมืองและเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจำนวน ๓ จุดด้วยกัน คือ บ้านปิยะมิตร ๑ บ้านปิยะมิตร ๒ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ตำบลตะเนาะแมเราะ และบ้านปิยะมิตร ๓ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ตำบลอัยเยอร์เวง

จากปัญหาเรื่องขบวนการแบ่งแยกดินแดนและปัญหาพรรคคอมมิวนิสต์มลายาครั้งนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อเนื้อทำให้โครงสร้างสังคมในเบตงเกิดการเปลี่ยนแปลงมาถึงปัจจุบัน โดยเริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๐๗ ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความกังวลในอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์มลายาประกอบกับเริ่มมีกลุ่มคนที่มีแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกดินแดนอพยพจากปัตตานีมาอาศัยอยู่ที่เบตง ทำให้เริ่มเกิดความไม่สงบขึ้นมาในเบตง ทำให้พ่อแม่โดยเฉพาะชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่เริ่มสร้างฐานะได้แล้วนั้น นิยมส่งลูกหลานออกไปอยู่นอกพื้นที่โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครเพื่อไปศึกษาเล่าเรียน ส่วนคนมลายูมุสลิมมักอยู่ในถิ่นฐานเดิมมีการอพยพน้อยเมื่อเทียบกับชาวไทยจีน (ชุมศักดิ์, ๒๕๕๒) การส่งลูกหลานออกนอกพื้นที่ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ในขณะที่พื้นที่การเกษตรที่คนรุ่นก่อนได้บุกเบิกแผ้วถางไว้มีปริมาณมาก ส่งผลให้เกิดการแสวงหาแรงงานจากนอกพื้นที่เข้ามาใช้แรงงานในเบตงโดยเฉพาะแรงงานด้านการเกษตร ซึ่งช่วงนี้เองถือเป็น

จุดกำเนิดที่ทำให้คนไทยพุทธจากภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคอื่นๆ อีกเล็กน้อย พากันหลั่งไหลเข้ามาใช้แรงงานในเบตง เมื่อสามารถตั้งตัวได้จึงเริ่มปักหลักปักฐานในเบตงนับจากนั้นเป็นต้นมา สิ่งเหล่านี้ทำให้โครงสร้างทางสังคมในเบตงเปลี่ยนแปลงโดยทำให้สัดส่วนของคนไทยพุทธในพื้นที่เพิ่มขึ้น และจำนวนประชากรรวมยังเพิ่มขึ้นจนนำมาสู่การขยายตัวของเขตเมืองจนเกิดการเจาะภูเขาสร้างอุโมงค์เพื่อรองรับการขยายเมืองซึ่งเปิดใช้งานในปี ๒๕๔๔ จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันเบตงมีประชากรจำนวน ๕๘,๕๓๙ คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองปี ๒๕๕๕) แบ่งเป็นประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ ๕๑ และนับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๔๗ ซึ่งประชากรที่นับถือศาสนาพุทธมีทั้งชาวไทยดั้งเดิมและชาวไทยเชื้อสายจีน ด้วยสภาพพื้นที่และความเป็นเมืองชายแดนทำให้ปัจจุบันเบตงกลายเป็นเมืองเศรษฐกิจที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ โดยสภาพเศรษฐกิจของเบตงขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรและการท่องเที่ยวเป็นหลัก นอกจากนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ เป็นต้นมา เบตงยังมีความแตกต่างจากเมืองในระดับเดียวกันอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของสถานศึกษาเนื่องจากเริ่มมีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาหลายหลักสูตร จากหลายสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศรวมทั้งยังได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาจากสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างต่อเนื่อง

๔.๒ เบตง...เมืองแห่งพุทธวัฒนธรรม

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเบตงที่ชาวมลายูและชาวจีนอยู่ร่วมกัน เมื่อกาลเวลาผ่านไปโครงสร้างประชากรในเบตงได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทำให้มีประชากรหลากหลายกลุ่มในเบตง สามารถจำแนกได้ดังนี้

๔.๒.๑ คนเบตงดั้งเดิม : ในงานวิจัยชิ้นนี้ หมายความว่ากลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ในเบตงช่วงก่อนปี ๒๕๐๐ ตั้งแต่ยังเป็นพื้นที่ป่าเขา ร่วมสร้างบ้านแปงเมืองจนทำให้เบตงเป็นดังปัจจุบันนี้ คนเบตงดั้งเดิมประกอบด้วย

๑) กลุ่มคนมลายูมุสลิมเบตงดั้งเดิม

คนมลายูเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองกลุ่มแรกในพื้นที่นี้ซึ่งเคยเป็นพื้นที่แผ่นใหญ่ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนทั้งไทยและมาเลเซีย หลังจากมีการปักปันเขตแดนใหม่ทำให้ไทยต้องเสียดินแดนส่วนนี้บางส่วนให้กับมาเลเซีย ชาวมลายูมุสลิมเบตงดั้งเดิมบางส่วนจึงมีความสัมพันธ์อันเครือญาติกับชาวมลายูตามแนวชายแดน ปัจจุบันชาวมลายูมุสลิมดั้งเดิมส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ตำบลยะรม และบางส่วนอยู่ในเขตเทศบาลต่อเนื่องไปจนถึงตำบลตะเนาะแมเราะแต่มีอยู่ไม่เกินบริเวณ กม.๙ (กิโลเมตรที่ ๙ จากบริเวณพรมแดน) มุสลิมที่อาศัยอยู่เกินจาก กม.๙ ออกไป ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมจากพื้นที่อื่น

โดยรวมชาวมลายูมุสลิมเบตงดั้งเดิมมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน เลี้ยงสัตว์ บนพื้นที่ที่ตนเองเป็นเจ้าของ ส่วนมากเป็นเจ้าของที่ดินขนาดเล็กถึงปานกลาง ถึงแม้ชาวมลายูมุสลิมเบตงดั้งเดิมอยู่ในย่านเศรษฐกิจแต่มีการประกอบกิจการร้านค้าน้อย ร้านค้ามุสลิมในย่านเศรษฐกิจส่วนใหญ่จึงเป็นของชาวมุสลิมจากพื้นที่อื่น ในด้านการศึกษาพบว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญในเบตงมี ๒ แห่ง รวมทั้งสองแห่งมีจำนวนนักเรียนประมาณ ๘๐๐-๙๐๐ คน ซึ่งนับว่ามีจำนวนไม่มากนัก ชาวมลายูมุสลิมเบตงดั้งเดิมบางส่วนส่งบุตรหลานเรียนในโรงเรียนสามัญทั่วไปโดยเฉพาะโรงเรียนประจำอำเภอและเรียนศาสนานอกเหนือจากเวลาเรียน นอกจากนี้ในโรงเรียนจงฬามูลนิธิซึ่งเป็น

โรงเรียนจีนพบว่ามึ้นักเรียนชาวมุสลิมอยู่ประมาณร้อยละ ๑๐ ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมเบตงดั้งเดิมที่ครอบครัวค่อนข้างมีฐานะหรือเป็นข้าราชการโดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุตรหลานของตนสามารถใช้ภาษาจีนได้เพื่อความก้าวหน้าในอนาคต อีกทั้งในโรงเรียนจงฬามูลนิธิยังมีครูประมาณร้อยละ ๑๐ เป็นชาวมุสลิมและครูมุสลิมบางคนยังทำหน้าที่สอนภาษาจีนอีกด้วย

ชาวมลายูมุสลิมเบตงดั้งเดิมมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับคนจีนเบตงดั้งเดิมโดยเฉพาะคนรุ่นก่อน เพราะร่วมสร้างบ้านแปงเมืองกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต ในสายตาของคนเบตงเชื้อสายอื่นจึงไม่ค่อยมีความหวาดระแวงชาวมลายูมุสลิมดั้งเดิมในแง่ของการสร้างสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ อีกทั้งในสายตาของชาวมลายูมุสลิมเบตงเองเช่นกันที่มองว่าแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกดินแดนมาจากคนนอกพื้นที่เบตง นอกจากนี้ยังไม่พบการแสดงตัวเป็นเชื้อสายเจ้าเมืองในอดีตซึ่งอาจทำให้การปลูกฝังแนวคิดและปลุกระดมเรื่องการแบ่งแยกดินแดนเข้าถึงคนมลายูมุสลิมในพื้นที่นี้ได้ยากกว่าบางพื้นที่

ในอดีตพื้นที่เบตงเป็นพื้นที่ป่าเขาที่ไม่ได้มีความเจริญใดๆ อยู่ภายใต้การปกครองของหัวเมืองรามันซึ่งเป็นหัวเมืองที่มีความมั่งคั่งจากการทำเหมืองแร่ดีบุก โดยมีศูนย์กลางการปกครองอยู่บริเวณอำเภอรามันซึ่งอยู่ห่างจากเบตงประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตร เมืองรามันมีกิจการเหมืองแร่อยู่ที่บริเวณรัฐเปรักซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับเบตง ด้วยการเดินทางไปดูกิจการเหมืองแร่ของเจ้าเมืองในสมัยนั้นต้องผ่านพื้นที่เบตง จึงมีการสร้างเรือนเจ้าเมืองรามันขึ้นในพื้นที่เบตงเพื่อเป็นที่พักระหว่างการเดินทาง หลังจากสยามยกเลิกการปกครองแบบหัวเมืองทำให้เจ้าเมืองหัวเมืองต่างๆ หดความสำคัญลงรวมทั้งเจ้าเมืองรามันด้วย แต่ในช่วงแรกเรือนเจ้าเมืองรามันในเบตงยังคงมีเชื้อสายเจ้าเมืองรามัน

อาศัยอยู่แต่สุดท้ายแล้วได้อพยพออกจากเบตงไป (บันทึกตำนานเบตง, ๒๕๕๖) ปัจจุบันบริเวณที่เคยเป็นเรือนเจ้าเมืองรามันกลายเป็นที่ตั้งของโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอ และมีศาลสักการะในโรงเรียนที่ชาวเบตงเรียกว่า “ศาลโต๊ะนิ” ซึ่งเดิมการสักการะศาลโต๊ะนิมีพิธีกรรมตามวัฒนธรรมมลายู ต่อมาด้วยสถานการณ์ความไม่สงบและด้วยเหตุผลการสักการะในลักษณะดังกล่าวผิดหลักศาสนาอิสลาม การสักการะศาลโต๊ะนิในปัจจุบันจึงมีเพียงพิธีกรรมตามวัฒนธรรมจีนเท่านั้น

๒) กลุ่มคนเชื้อสายจีนเบตงดั้งเดิม

กลุ่มนี้เดินทางมาจากประเทศจีนโดยส่วนใหญ่เดินทางอพยพออกจากประเทศจีนมายังปีนังประเทศมาเลเซีย แล้วเดินทางข้ามเข้ามาอยู่ในเบตงร่วมกับชาวมลายูมุสลิมท้องถิ่นดั้งเดิม หลังจากนั้นด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่จึงทำให้กลุ่มคนจีนได้อพยพหลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่เบตงอย่างต่อเนื่องจนมีสัดส่วนของชาวจีนในพื้นที่เบตงสูงอย่างเห็นในปัจจุบัน ชาวจีนในเบตงประกอบด้วย ๕ กลุ่ม ๕ ภาษา และได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นสมาคม ๕ สมาคม ได้แก่ บำเพ็ญบุญมูลนิธิ (กวางไส), สมาคมกวางสิ่ว เบตง, สมาคมบำรุงราษฎร์ (แต่จีว) เบตง, สมาคมฮากกา และสมาคมฮกเกี้ยน ซึ่งทั้ง ๕ สมาคมจีนในเบตงเหล่านี้ได้รวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวภายใต้มูลนิธิอำเภอเบตง โดยแต่ละสมาคมจะส่งตัวแทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารมูลนิธิอำเภอเบตงเพื่อความสัมพันธอันหนึ่งเดียวกันของชาวไทยเชื้อสายจีนในเบตง

ชาวไทยเชื้อสายจีนดั้งเดิมในเบตงส่วนใหญ่มีฐานะดี ด้วยจุดเริ่มต้นจากในอดีตที่การบุกเบิกแผ้วถางพื้นที่ป่ายังไม่มีกฎหมายควบคุม ประกอบกับเบตงอยู่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ กลุ่มชาวจีนที่อพยพมายังเบตงในสมัยนั้นจึงได้บุกเบิกพื้นที่ป่า

เป็นจำนวนมากเพื่อทำการเกษตรโดยเฉพาะสวนยางพาราจนได้รับกรรมสิทธิ์ในพื้นที่เหล่านั้นในเวลาต่อมา พื้นที่เกษตรกรรมในเบตงส่วนใหญ่จึงเป็นของชาวไทยเชื้อสายจีนจนถึงปัจจุบัน ประกอบกับสมัยก่อนบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงเบตงยังเป็นแหล่งเหมืองแร่ดีบุกจึงมีกลุ่มแรงงานเหมืองแร่เดินทางผ่านพื้นที่รอบนอกของเบตงอยู่บ่อยครั้ง กลุ่มชนชาวจีนบางส่วนในสมัยนั้นจึงบุกเบิกพื้นที่รอบนอกเป็นย่านการค้าเพื่อทำการค้าขายสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันต่างๆ จนกระทั่งพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นจุดศูนย์กลางการปกครองและย่านเศรษฐกิจการค้าของพื้นที่เบตงแทนจุดศูนย์กลางเดิมจนถึงปัจจุบัน ธุรกิจร้านค้าในย่านเศรษฐกิจจึงเป็นของชาวไทยเชื้อสายจีนดั้งเดิมในเบตงเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกิจการขนาดใหญ่ในพื้นที่ รวมทั้งการเมืองท้องถิ่นโดยเฉพาะในเขตเทศบาล ในแต่ละยุคพรรคการเมืองที่เข้าสู่สนามเลือกตั้งล้วนมีหัวหน้าพรรคเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแทบทั้งสิ้นและมีเชื้อสายอื่นๆ อยู่ในระดับรองหัวหน้าในสัดส่วนที่เท่ากัน ชาวจีนเชื้อสายจีนดั้งเดิมในพื้นที่เบตงจึงเป็นผู้ควบคุมทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองในพื้นที่เบตงส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

๓) กลุ่มคนพุทธเชื้อสายไทยเบตงดั้งเดิม

ในสมัยก่อนคนพุทธเชื้อสายไทยในพื้นที่เบตงมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับชาวมลายูและจีนส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคใต้ตอนกลางเพื่อเข้ามาหาช่องทางทำมาหากินโดยเฉพาะการเป็นแรงงานในภาคเกษตรและการรับจ้างทั่วไป จากการเข้ามาในพื้นที่เบตงในยุคแรกๆ ทำให้ปัจจุบันคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่สามารถสร้างฐานะกันได้พอสมควร โดยมักเป็นเจ้าของที่ดินขนาดปานกลางและบางส่วนมีการประกอบกิจการร้านค้าขนาดเล็กถึงปานกลาง มักตั้งถิ่นฐานอยู่กระจุกกระจายทั้งในย่านเศรษฐกิจและพื้นที่

รอบนอก โดยเฉพาะบางพื้นที่ของตำบลตะเนาะ-แมเราะที่มีชุมชนชาวพุทธหนาแน่นกว่าพื้นที่อื่น จึงปรากฏให้เห็นวัฒนธรรมของผู้นับถือศาสนาพุทธในทุกเทศกาล

๔.๒.๒ คนต่างถิ่นในเบตง : ในงานวิจัยชิ้นนี้ หมายความว่ากลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ในเบตงช่วงหลังปี ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว พื้นที่เบตงเริ่มมีความเจริญขึ้น โดยมีย่านเศรษฐกิจเกิดขึ้นเส้นทางการคมนาคมมีความสะดวกสบายขึ้น คนต่างถิ่นในเบตงประกอบด้วย

๑) กลุ่มชาวมุสลิมต่างถิ่นจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ชาวมุสลิมต่างถิ่นจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เดินทางเข้ามาอยู่ในเบตงส่วนใหญ่เข้ามาเพื่อการประกอบอาชีพ โดยสามารถแบ่งออกได้ ๒ กลุ่มใหญ่ โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่เข้ามาอาศัยอยู่ในย่านเศรษฐกิจเพื่อการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าขาย โดยเฉพาะการเปิดร้านขายอาหาร เมื่อกิจการร้านค้ามีผลประกอบการดีจึงมักตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เบตงเป็นต้นมา ในระยะหลังเมื่อเบตงมีความสงบกว่าพื้นที่อื่นในสามจังหวัดภาคใต้ทำให้มีการเพิ่มจำนวนของกลุ่มนี้มากขึ้น โดยเกิดจากการชักชวนของผู้ที่เข้ามาประกอบกิจการก่อน ประกอบกับความต้องการหนีจากความไม่สงบในพื้นที่อื่น ส่วนใหญ่กลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ที่คุ้นเคยกันดีกับมุสลิมดั้งเดิมในพื้นที่

กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่เข้ามาอยู่ตามพื้นที่รอบนอกของเบตง ส่วนหนึ่งเข้ามาอาศัยอยู่กับเครือญาติที่อพยพเข้ามาก่อนเพื่อประกอบอาชีพทำสวนทำไร่หรือเลี้ยงสัตว์เล็กน้อยในพื้นที่ที่ตนเองหรือเครือญาติเป็นเจ้าของ บางส่วนเข้ามารับจ้างใช้แรงงานตามไร่นาของผู้อื่นหรือทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

จากการที่คนกลุ่มนี้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่รอบนอก ซึ่งมีพื้นที่กว้างและมีผู้คนต่างถิ่นเข้ามาอยู่มากโดยมีลักษณะการประกอบอาชีพที่ควบคุมได้ยาก ประกอบกับในระยะหลังมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่รอบนอกบ่อยครั้งรวมถึงมีการจับกุมผู้ก่อเหตุการณ์ความไม่สงบที่หลบหนีการจับกุมมากบิดานในพื้นที่นี้ อีกจำนวนหนึ่ง ทำให้คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่คนในพื้นที่ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีความหวาดระแวงมากเป็นพิเศษในประเด็นอันเกี่ยวกับการก่อเหตุการณ์ความไม่สงบ

๒) กลุ่มบุคคลต่างถิ่นนอกเหนือจากชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กลุ่มบุคคลต่างถิ่นนอกเหนือจากชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้ามาอาศัยในเบตงมาจากพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทยรวมทั้งชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่มีการตั้งถิ่นฐานกันอย่างกระจัดกระจายในทุกพื้นที่ ส่วนใหญ่เข้ามาในเบตงเพื่อหาช่องทางทางการประกอบอาชีพ โดยการหลั่งไหลของคนต่างถิ่นเข้ามาในเบตงเริ่มเกิดขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่เบตงยังไม่เป็นเมืองเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเมื่อวิกฤติการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่การหลั่งไหลของคนต่างถิ่นจึงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งมีประชาชนจากทั่วทุกภาคในประเทศไทยเข้ามาใช้แรงงานในเบตง กลุ่มคนที่เข้ามาในยุคแรกจึงเป็นแรงงานภาคเกษตรกรรม ปัจจุบันแรงงานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ตั้งตัวได้และมักตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เบตงเป็นต้นมา ต่อมาเมื่อเบตงเป็นเมืองเศรษฐกิจอย่างเต็มตัว การหลั่งไหลของคนต่างถิ่นเข้ามาในเบตงยังคงมีอย่างต่อเนื่อง ทั้งในภาคเกษตรกรรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าต่างๆ โดยมีกออาศัยอยู่ตามพื้นที่รอบนอก ส่วนภาคการท่องเที่ยวและการบริการนั้นส่วนใหญ่เป็นคนไทยต่างถิ่นในพื้นที่ต่างๆ ทั่วไปโดยมักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและใกล้เคียง

๓) กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา)

กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในอดีตคือกลุ่มสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา แต่หลังจากที่รัฐบาลไทยและมาเลเซียได้ร่วมกันแก้ปัญหาจนนำมาสู่การเจรจาติบตบหาที่เป็นที่เรียบร้อยแล้วนั้น พวกเขาบางส่วนได้เลือกที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยต่อ และเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา

ปัจจุบันกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลักและยังดำเนินกิจการด้านการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ โดยกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในเบตงตั้งถิ่นฐานอยู่ ๓ จุดด้วยกัน ได้แก่ จุดที่หนึ่งบ้านปิยะมิตร ๑ อยู่ในพื้นที่ตำบลตะเนาะแมเราะ ในจุดนี้ผู้พัฒนาชาติไทยได้พัฒนา “อุโมงค์ปิยะมิตร” ซึ่งเคยเป็นอุโมงค์หลบภัยที่ถูกสร้างขึ้นและใช้งานในช่วงที่มีการสู้รบและดำเนินการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของเบตงและสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในบ้านปิยะมิตร ๑ เป็นอย่างดี

จุดที่สองคือบ้านปิยะมิตร ๒ อยู่ในพื้นที่ตำบลตะเนาะแมเราะ มีจุดดึงดูดคือสวนดอกไม้เมืองหนาว อันเป็นโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ถูกพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแนวธรรมชาติที่ได้รับความนิยมและสร้างรายได้ให้แก่คนในพื้นที่เช่นกัน จุดที่สามคือบ้านปิยะมิตร ๓ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลอัยเยอร์เวง จุดนี้การเดินทางค่อนข้างลำบากเนื่องจากมีระยะทางไกลและอยู่บนภูเขาสูง มีจุดเด่นทางด้านการเกษตรแบบพึ่งพาตนเองทั้งยังเป็นอีกหนึ่งแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์เด่นของเบตง เช่น ผักน้ำ ปลาจิ้น มะระหวาน ไก่เบตง อีกทั้งยังมีพิพิธภัณฑ์และอนุสาวรีย์

รำลึกการต่อสู้ของขบวนการโจรจีนคอมมิวนิสต์ แต่เนื่องจากความลำบากในการเดินทางทำให้จุดนี้เป็นสถานที่ที่ยังไม่ได้รับความนิยมมากนัก

หลังจากผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเปลี่ยนบทบาทเป็นเกษตรกรและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวแล้ว ลูกหลานของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยปัจจุบันมีการใช้ชีวิตเหมือนชาวเบตงคนอื่นๆ ทั้งการเข้ามาศึกษาหรือทำงานในเขตเมืองของเบตงหรือแม้แต่ตามย่านเศรษฐกิจต่างๆ ในประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ยังอยู่ในพื้นที่บางส่วนยังคงมีบทบาทด้านการป้องกันเมือง แต่ทั้งนี้มิใช่บทบาทในฐานะพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาแต่เป็นบทบาทในฐานะกองพันราษฎรอาสารักษามุขบ้านปิยะมิตร-จุฬาภรณ์ (กองพันปิยะมิตร) ซึ่งเป็นเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันเมืองร่วมกับอีก ๓ กองพันในเบตงนั่นเอง

๔) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐต่างถิ่นที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่

การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งถือเป็นพื้นที่พิเศษที่เจ้าหน้าที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากการปฏิบัติหน้าที่และการใช้ชีวิต ภาครัฐจึงตอบสนองการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่นี้ในหลายด้าน การมาปฏิบัติหน้าที่ในเบตงจึงได้รับสิทธิพิเศษเหมือนกับพื้นที่อื่นในขณะที่ยังสัทธิการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าพื้นที่อื่นทำให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในเบตง

๔.๓ เบตง...เมืองที่มีลักษณะเด่นในด้านภูมิศาสตร์

เมืองเบตงตั้งอยู่แนวเขาสันกาลาคีรี ลักษณะของพื้นที่คล้ายหัวหอกที่พุ่งเข้าไปอยู่ในประเทศมาเลเซีย โดยพื้นที่ตั้งอยู่ในหุบเขา มีลักษณะเหมือน

แอ่งกระทะที่โอบล้อมด้วยภูเขาอันยิ่งใหญ่ ผังเมืองของเบตงมีทางเข้า-ออกเพียงทางเดียว คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑๐ ผ่านทางอำเภอธารโตออกไป โดยไม่สามารถใช้เส้นทางอื่นได้ แม้แต่อำเภอที่มีพื้นที่ติดต่อกันทางทิศตะวันออกก็ยังไม่สามารถเดินทางออกโดยตรงได้เนื่องจากเป็นป่าเขาสูง ยังคงต้องใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑๐ ออกทางอำเภอธารโตเช่นเดียวกัน นอกจากนี้สามารถเดินทางเข้า-ออกจากอำเภอเบตงได้ทางด่านพรมแดนระหว่างประเทศไทยและมาเลเซียเท่านั้น

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑๐ ตัดเข้ามาในเบตงแล้วสิ้นสุดที่ด่านพรมแดนประเทศไทยและมาเลเซีย โดยมีทางหลวงแผ่นดินสาย ๔๐๖๒ ตัดแยกออกไปบริเวณตำบลยะรมแล้วกลับมาบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑๐ อีกครั้งบริเวณ กม.๑๘ ตำบลตะเนาะแมเราะ ด้วยถนนทั้งสองเส้นนี้ทำให้ถนนหลักในเมืองเบตงมีลักษณะเป็นวงรีและมีทางเข้าออกทางเดียว นอกจากนี้ยังมีถนนน้อยใหญ่ภายในเขตเทศบาลจำนวนรวม ๖๔ สาย และเนื่องจากการเป็นเมืองในหุบเขาที่ล้อมรอบไปด้วยผืนป่า ทำให้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑๐ เมื่อพ้นจากเขตเทศบาลออกไปเริ่มเป็นถนนคดเคี้ยวและสูงชัน สองข้างทางเป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ส่วนใหญ่กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมแทบทั้งสิ้น ทั้งพื้นที่ที่ได้รับกรรมสิทธิ์อย่างถูกต้องและพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกซึ่งเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งของเบตง

๔.๔ นโยบายการรักษาเมืองโดยภาคประชาชน

นโยบายการรักษาเมืองโดยภาคประชาชนในเบตงเกิดขึ้นหลายโครงการ เริ่มจากปี ๒๕๓๗ เกิดเหตุการณ์ลอบยิงชาวบ้านตามชุมชนรอบนอกกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๔๔๕ ได้ร่วมมือกับ

ภาคส่วนต่างๆ ในเบตงจัดตั้ง “โครงการหมู่บ้านอาสาสมัครพิทักษ์ถิ่น” โดยมีเป้าประสงค์ให้ประชาชนได้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของพื้นที่ ในคราวนั้นได้กำหนดให้หมู่บ้านนอกเขตเทศบาลเข้าร่วมโครงการ ๙ หมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านมีจิตอาสาเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกอาสาสมัครพิทักษ์ถิ่น หลังจากนั้นจะได้รับการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ แล้วจึงเริ่มออกทำงานในลักษณะร่วมเป็นชุดเฝ้าระวังที่ออกลาดตระเวนไปตามพื้นที่ต่างๆ ร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดน ช่วงนั้นนับว่าสมาชิกอาสาสมัครพิทักษ์ถิ่นสามารถช่วยเหลือเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันโครงการนี้ยังคงดำเนินอยู่โดยขยายจำนวนหมู่บ้านอาสาสมัครพิทักษ์ถิ่นเป็น ๑๓ หมู่บ้านและมีชาวไทยทั้งไทยพุทธและมุสลิมเข้าร่วมเป็นสมาชิก

ต่อมาหลังจากเกิดเหตุระเบิดกลางย่านเศรษฐกิจขึ้นหลายจุดพร้อมกันในปี ๒๕๕๐ สร้างความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของคนในพื้นที่ตลอดจนผลกระทบในวงกว้างโดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยว จึงเกิดการผลักดันและปลุกกระแสการเฝ้าเมืองของคนเบตงขึ้นอีกครั้งภายใต้ “โครงการตาสับประด” ซึ่งเป็นโครงการที่มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายโครงการหมู่บ้านอาสาสมัครพิทักษ์ถิ่น แต่โครงการตาสับประดในพื้นที่เบตงส่วนใหญ่ดำเนินการในพื้นที่เทศบาลโดยมีเทศบาลเมืองเบตงเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหน่วยงานสนับสนุน หลังจากดำเนินโครงการไปได้สักระยะหนึ่งได้เกิด “โครงการอาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน (อรบ.)” และ “โครงการอาสาสมัครรักษาเมือง (อรม.)” ในพื้นที่เบตง โดยเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์และลักษณะการดำเนินงานในแนวทาง

เดียวกัน เพื่อป้องกันปัญหาความซ้ำซ้อนจึงบูรณาการโครงการตาสับปรดเข้ากับโครงการอาสาสมัครรักษาเมืองและโครงการอาสาสมัครรักษาหมู่บ้านและยังคงดำเนินงานอยู่ภายใต้รูปแบบเดิมจนถึงปัจจุบัน

เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่เบตงดำเนินการโดยแบ่งพื้นที่เบตงออกเป็น ๔ โซน แต่ละโซนมีเครือข่ายของอาสาสมัครรับผิดชอบโซนละ ๑ กองพัน จึงมีเครือข่ายภาคประชาชนในเบตงทั้งสิ้น ๔ กองพัน แบ่งเป็น อาสาสมัครรักษาเมือง ๑ กองพัน คือกองพันเบตง และ อาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน ๓ กองพัน คือ กองพันยะรม กองพันตะเนาะแมเราะ และกองพันปิยะมิตร แต่ละกองพันมีพื้นที่รับผิดชอบที่ชัดเจน โดยมีศูนย์กลางหลักในการประสานข้อมูลในเขตเทศบาลทุกกองพันมีการจัดหน่วยแบบทหารโดยมีการแต่งตั้งหัวหน้าในระดับ หมวด หมู่ กองร้อย และกองพัน ผ่านกระบวนการเลือกตั้งโดยสมาชิกแต่ละระดับในกองพัน แล้วจึงเสนอชื่อผู้ได้รับการแต่งตั้งไปยังคณะทำงานโครงการพระราชดำรินในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อผ่านการพิจารณาแล้วจะมีหนังสือแต่งตั้งกลับมาจึงถือว่าได้รับตำแหน่งอย่างสมบูรณ์

สมาชิกในระดับทั่วไปของเครือข่ายคือประชาชนทั่วไปทั่วพื้นที่ของแต่ละกองพันซึ่งมีหน้าที่ช่วยกันเป็นหูเป็นตาและคอยแจ้งเหตุผิดปกติยังเครือข่ายหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากสมาชิกในระดับทั่วไปแล้วยังมีสมาชิกอีกส่วนหนึ่งที่เรียกว่า “หน่วยรบพิเศษ” ซึ่งได้รับสิทธิในการติดอาวุธโดยมีจำนวนทั้งสิ้น ๑๒๐ คน หน่วยรบพิเศษภาคประชาชนกลุ่มนี้ผ่านการคัดเลือกอย่างเป็นกระบวนการ โดยเครือข่ายเปิดโอกาสให้เข้ามาสมัครตามความสมัครใจแล้วจึงเริ่มกระบวนการคัดเลือกโดยการทดลองเข้าเวรยาม เมื่อถึงเวลาของการฝึกทบทวนการใช้อาวุธให้กับสมาชิกหน่วยรบพิเศษเดิมซึ่งมีการฝึกทบทวนกัน

ทุกเดือนก็พาไปร่วมฝึกการใช้อาวุธด้วย ทำลักษณะนี้ไปเรื่อยๆ เมื่อผ่านการพิจารณาจึงจะได้เข้ามาเป็นหน่วยรบพิเศษอย่างสมบูรณ์โดยได้ใส่เครื่องแบบสีดำอันเป็นเครื่องแบบพระราชทานในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่นั้นสมาชิกเครือข่ายในทุกระดับไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ

การดำเนินงานของสมาชิกเครือข่ายในช่วงเวลาปกติที่ไม่มีเหตุการณ์หรือเบาะแสใดในพื้นที่เบตงสมาชิกเครือข่ายจะสลับผลัดเปลี่ยนกันเข้าเวรตามจุดต่างๆ หากมีเหตุการณ์รุนแรงใดเกิดขึ้นทางเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะแจ้งขอกำลังจากเครือข่าย เมื่อนั้นหน่วยรบพิเศษจะกระจายกำลังไปตามจุดตรวจจุดสกัดทั้ง ๑๐ จุดตามแผนรักษาความปลอดภัยที่มีการกำหนดไว้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐทันที การดำเนินเครือข่ายภาคประชาชนในการรักษาเมืองของเบตงมีประสิทธิภาพและเห็นผลงานอย่างเป็นที่ประจักษ์โดยเฉพาะการรักษาพื้นที่ย่านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมาย่านเศรษฐกิจของเบตงเกิดเหตุระเบิดหรือการกู่ระเบิดหลายครั้ง ต่อมาในปี ๒๕๕๑ เมื่อมีการปลุกกระแสการรักษาเมืองและจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชนขึ้น พื้นที่ย่านเศรษฐกิจเบตงก็ไม่ปรากฏเหตุการณ์ความไม่สงบต่อเนื่องหลายปี โดยในช่วงเวลาดังกล่าวกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมีการประเมินประสิทธิภาพการรักษาย่านเศรษฐกิจด้วยวิธีการต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง เช่น การแกล้งขับรถเฉี่ยวชนแล้วหนีเพื่อประเมินประสิทธิภาพการสกัดกั้นการหลบหนี เป็นต้น จนกระทั่งเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๗ จึงเกิดเหตุการณ์คาร์บอมบ์กลางย่านเศรษฐกิจของเบตงขึ้นมาอีกครั้งท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของคนในพื้นที่ถึงความชะล่าใจจนเกิดความห่อหุ้มหนานในการปฏิบัติหน้าที่ของหลายภาคส่วนจนกลายเป็นช่องโหว่ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในพื้นที่ขึ้นอีกครั้ง

สำหรับเครือข่ายการรักษาเมืองที่ดำเนินการโดยภาคประชาชนอย่างแท้จริงโดยมีภาครัฐเป็นเพียงพี่เลี้ยงที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้น พบว่าเครือข่ายในลักษณะนี้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ปรากฏในหลายพื้นที่ แต่ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างทำให้ประสิทธิภาพของเครือข่ายแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยในขณะที่เบตงมีการจัดตั้งและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่บางพื้นที่กลับไม่สามารถจัดตั้งได้ แม้ว่าจะมีความพยายามจากภาครัฐมากเพียงใดก็ตาม

๔.๕ เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เบตง

อำเภอเบตงเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบอันเนื่องจากขบวนการแบ่งแยกดินแดนน้อยกว่าพื้นที่อื่นตั้งแต่อดีต ต่อมาเมื่อมีกองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ทำให้อิทธิพลของขบวนการแบ่งแยกดินแดนยังมีบทบาทน้อยลง แต่ด้วยคู่ต่อสู้หลักของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาในขณะนั้นคือรัฐบาลมาเลเซีย สิ่งที่ชาวเบตงต้องเผชิญจากพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาในช่วงนั้นส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงการเรียกค่าคุ้มครองด้วยวิธีการต่างๆ หรือการออกคำสั่งให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้ ซึ่งมีการใช้ความรุนแรงที่นำมาซึ่งความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินไม่มากนัก

ต่อมาเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์มาลายายุติบทบาทลงในปี ๒๕๓๓ ขบวนการแบ่งแยกดินแดนจึงเริ่มมีบทบาทขึ้นมาอีกครั้ง เหตุการณ์ความไม่สงบอันเกิดจากขบวนการแบ่งแยกดินแดนหรือกลุ่มผลประโยชน์อื่นจึงเริ่มปรากฏเพิ่มขึ้น ในระยะนั้นเหตุการณ์ความไม่สงบส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในเบตงมักเป็นการข่มขู่และเรียกค่าคุ้มครองจากรุกรกิจการค้าขนาดใหญ่ เริ่มมีการวางระเบิดในย่านเศรษฐกิจ การลอบยิงประชาชนตามพื้นที่รอบนอกซึ่งนำมาสู่ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ที่เหตุการณ์ความไม่สงบเกิดปะทุขึ้นมาระลอกใหม่ได้เกิดผลกระทบไปทั่วทุกอำเภอในพื้นที่รวมถึงเบตงด้วย อย่างไรก็ตาม ปริมาณเหตุการณ์ในพื้นที่เบตงยังคงอยู่ในระดับน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น เมื่อตรวจสอบเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เบตง ในช่วงเวลาตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ ถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๖ โดยการรวบรวมจากฐานข้อมูลข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้ และคัดเลือกเฉพาะเหตุการณ์ที่มีความชัดเจนว่าเกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ เฉพาะเหตุการณ์หลักทั้ง ๓ ประเภท คือ เหตุระเบิดหรือพบวัตถุระเบิด การฆ่าหรือพยายามฆ่า และการวางเพลิง แล้วจำแนกตามพื้นที่เกิดเหตุ ได้ดังนี้

ตารางที่ ๒ สถิติการเกิดเหตุความรุนแรงในพื้นที่เบตงจำแนกตามพื้นที่และประเภทเหตุการณ์

	ในเขตเทศบาล			นอกเขตเทศบาล			รวม
	ระเบิด/ ทุระเบิด	ฆ่า/ พยายามฆ่า	วางเพลิง	ระเบิด/ ทุระเบิด	ฆ่า/ พยายามฆ่า	วางเพลิง	
๒๕๔๗	๒	๐	๐	๐	๑	๐	๓
๒๕๔๘	๓	๐	๐	๐	๓	๑	๗
๒๕๔๙	๔	๐	๑	๐	๓	๓	๑๑
๒๕๕๐	๑	๐	๐	๑	๒	๒	๖
๒๕๕๑	๑	๐	๐	๐	๐	๐	๑

	ในเขตเทศบาล			นอกเขตเทศบาล			รวม
	ระเบิด/ ทุระเบิด	ฆ่า/ พยายามฆ่า	วางเพลิง	ระเบิด/ ทุระเบิด	ฆ่า/ พยายามฆ่า	วางเพลิง	
๒๕๕๒	๐	๐	๐	๐	๒	๐	๒
๒๕๕๓	๐	๐	๐	๐	๑	๐	๑
๒๕๕๔	๐	๐	๐	๔	๑	๐	๕
๒๕๕๕	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
๒๕๕๖	๐	๐	๐	๐	๐	๒	๒
รวม	๑๑	๐	๑	๕	๑๓	๘	๓๘
	๑๒			๒๖			

ที่มา : รวบรวมจากฐานข้อมูลข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้ (<http://wbns.oas.psu.ac.th/>)

รวบรวม : ผู้เขียน

จากสถิติข้างต้นจะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ความไม่สงบในอำเภอเบตงเกิดในพื้นที่รอบนอกมากกว่าภายในเขตเทศบาล โดยเหตุการณ์ในเขตเทศบาลมักเป็นเหตุวางระเบิดซึ่งตั้งใจให้เกิดความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินในวงกว้างแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะในปี ๒๕๔๙ ซึ่งเป็นปีที่สถานการณ์ภายในเบตงมีความรุนแรงมากกว่าปีอื่นๆ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายให้แก่เบตงมากที่สุดในช่วงเวลาดังกล่าวคือเหตุระเบิดหน้าธนาคารพาณิชย์พร้อมกันจำนวน ๕ แห่งทั่วตัวเมืองเบตงในปี ๒๕๔๙ หลังจากนั้นในปี ๒๕๕๐ ได้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันขึ้นอีกครั้งหนึ่งคือเหตุระเบิดหลายจุดบริเวณหน้าสถานประกอบการร้านค้าและโรงแรมภายในย่านเศรษฐกิจ ส่วนพื้นที่นอกเขตเทศบาลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นเหตุฆ่าหรือพยายามฆ่าประชาชน รวมทั้งการวางเพลิงยังเกิดบ่อยกว่าพื้นที่ในเขตเทศบาลอย่างเห็นได้ชัด แต่เหตุการณ์วางระเบิดเกิดขึ้นไม่มากนักในพื้นที่นอกเขตเทศบาล

๕. อภิปรายผลการศึกษา

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่อำเภอเบตงที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเห็นได้ชัดในหลายประเด็น ทั้งในด้านสัดส่วนของเชื้อสายประชากรที่มีสัดส่วนของชาวไทยเชื้อสายจีนกับชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันอันเป็นผลมาจากในอดีตที่เป็นพื้นที่ที่ผู้คนจากประเทศจีนหลังไหลอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสภาพพื้นที่ในอดีตที่เป็นเมืองปิดเชิงกายภาพและอยู่ในหุบเขาที่รายล้อมด้วยป่ารกทึบและห่างไกลจากจุดศูนย์กลางการปกครอง สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในเชื้อสายและระหว่างสองเชื้อสายที่มากกว่าในพื้นที่อื่นอันเกิดจากการอยู่อาศัยที่ต้องพึ่งพากันโดยถูกบังคับด้วยลักษณะของพื้นที่ สิ่งเหล่านี้เองทำให้พื้นที่อำเภอเบตงเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความแข็งแกร่งให้กับเบตงในปัจจุบัน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ashutosh Varshney (๒๕๔๕) และ Rizal Panggabean (๒๕๕๗) ที่เสนอว่าการมีปฏิสัมพันธ์ข้ามเชื้อสายของผู้คนโดยเฉพาะในระดับชาวบ้านกับชาวบ้านเป็นปัจจัยที่ช่วยป้องกันความรุนแรงจากความขัดแย้งระหว่างเชื้อสายได้

จากปฏิสัมพันธ์โดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชื้อสายที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตได้ก่อให้เกิดวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันที่มีความสมดุลของชาวเบตงดั้งเดิมโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชื้อสายช่วยเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวัฒนธรรมที่ต่างจากวัฒนธรรมตนเองของผู้คนแต่ละเชื้อสายโดยเฉพาะวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมมลายูซึ่งเป็นสองวัฒนธรรมหลักในพื้นที่ตั้งแต่ในอดีต ซึ่งสิ่งเหล่านี้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ในสมัยบรรพบุรุษของชาวเบตงดั้งเดิมในปัจจุบันเมื่อกาลเวลาผ่านไป ผลผลิตอีกส่วนหนึ่งที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชื้อสายที่มีมากในพื้นที่เบตงในอดีตคือการแต่งงานข้ามเชื้อสายที่ปรากฏให้เห็นบ่อยโดยเฉพาะในคนรุ่นก่อน (สัมภาษณ์ผู้นำศาสนาอิสลามเบตง, ๒๕๕๗) เบตงในอดีตจนถึงปัจจุบันจึงเต็มไปด้วยเครือข่ายญาติพี่น้องและมิตรสหายของคนเบตงดั้งเดิมที่โยงใยผู้คนเข้าด้วยกันทั้งภายในและระหว่างเชื้อสาย วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของคนเบตงดั้งเดิมจึงปรากฏความแตกต่างจากพื้นที่อื่นให้เห็น โดยเฉพาะประเด็นของการเข้าร่วมเทศกาลหรือพิธีกรรมของต่างศาสนิกและต่างวัฒนธรรมภายใต้กรอบของศาสนาและวัฒนธรรมของตนเองที่ยังปรากฏให้เห็นในเบตงอย่างเป็นเรื่องปกติโดยเฉพาะในอดีต ในขณะที่พื้นที่อื่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เน้นการเข้าร่วมพิธีกรรมหรือเทศกาลของต่างศาสนิกและต่างวัฒนธรรมกลับไม่เป็นที่นิยมรับของผู้คนเท่าไรนัก ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้และการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนต่างเชื้อสายโดยเฉพาะสองเชื้อสายหลักคือจีนและมลายูที่เกิดขึ้นในเบตงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีต ซึ่งการ

ปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันนั้นเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันของคนเบตงดั้งเดิมให้เกิดปัญหาหระหว่างเชื้อสายในระดับที่น้อยที่สุดอีกด้วย ดังแนวคิดของ Rizal Panggabean (๒๕๕๗) ที่ศึกษาและค้นพบว่าความสามารถในการปรับตัวมีส่วนช่วยในการลดปัญหาการต่อต้านระหว่างเชื้อสายนั่นเอง

ต่อมาเมื่อพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนมลายูเดิมเริ่มเกิดปัญหาซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความคับข้องใจของชาวมลายูที่รู้สึกว่าการถูกอำนาจรัฐและกฎหมายทางราชการของรัฐไทยพยายามแทรกแซงและทำลายวัฒนธรรมมลายูเพื่อรวมให้เป็นไทย ขบวนการแบ่งแยกดินแดนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเกิดขึ้นโดยมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการแบ่งแยกดินแดนในหลายพื้นที่ ประกอบกับการมีกลุ่มบุคคลที่สามใช้ความคับข้องใจของชาวมลายูบางส่วนที่มีต่อภาครัฐในการปลุกกระดมผู้คนเพื่อวัตถุประสงค์ของตนจนเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบและความรุนแรงในลักษณะต่างๆ ในที่สุด แต่สำหรับพื้นที่เบตงนั้นวัฒนธรรมมลายูเคยถูกแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวัฒนธรรมจีนอย่างกลมกลืนและค่อยเป็นค่อยไปอันมีที่มาจากประวัติศาสตร์ที่อยู่ร่วมกันมาโดยตลอด เมื่อมีวัฒนธรรมไทยเข้ามามีการปรับตัวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นเรื่องที่กระทบกับความรู้สึกของชาวมลายูในพื้นที่เบตงน้อยกว่าชาวมลายูในพื้นที่อื่น ความคับข้องใจที่อาจเกิดขึ้นกับชาวมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้บางส่วนในพื้นที่อื่นจึงมีโอกาสเกิดขึ้นกับชาวมุสลิมดั้งเดิมในเบตงในระดับที่น้อยกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ วรวิทย์ บารู (๒๕๕๑) ที่ได้เสนอว่าชุมชนที่มีสมาชิกทั้งหมดเป็นมลายูมุสลิมจะไวต่อความรู้สึกว่ารัฐมีเจตนาทำลายวัฒนธรรมของพวกเขา มากกว่าชุมชนที่มีสมาชิกหลากหลายวัฒนธรรมอยู่ในชุมชนเดียวกัน อีกทั้งในการเป็นชุมชนที่ห่างไกลจากจุดศูนย์กลางการปกครองของรัฐมลายูในอดีตอาจ

จะเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ปัจจุบันยังไม่มีตระกูลของคนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูที่เป็นชาวเบตงดั้งเดิมออกมาแสดงตัวถึงการเป็นเชื้อสายของเจ้าเมืองรัฐมลายูในอดีต ความผูกพันกับประวัติศาสตร์ของรัฐมลายูจึงมีน้อยกว่า (สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนมุสลิม, ๒๕๕๗) การปลุกกระตมโดยใช้แนวคิดในการแบ่งแยกดินแดนจึงเข้าถึงจิตใจของคนเบตงดั้งเดิมได้น้อยกว่าพื้นที่อื่น

เมื่อเวลาผ่านไปจากชุมชนบนภูเขาตามแนวพรมแดนระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย ที่ถูกพัฒนาให้เป็นจุดผ่านแดนระหว่างประเทศจนกลายเป็นชุมชนชายแดนในที่สุด ด้วยสภาพพื้นที่ที่กว้างขวางและมีความอุดมสมบูรณ์จนถูกแปรสภาพเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่สร้างรายได้มหาศาลเข้าสู่คนในพื้นที่ โดยเฉพาะคนจีนดั้งเดิม ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่เกษตรกรรมขนาดใหญ่ เม็ดเงินในภาคเกษตรกรรมของคนในชุมชนชายแดนขณะนั้นส่วนหนึ่งถูกเคลื่อนย้ายไปยังภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้เกิดสถานประกอบการ ธุรกิจร้านค้ามากมายในเบตง เบตงจึงกลายเป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดนอย่างเต็มรูปแบบตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยความเป็นเมืองได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเบตงขึ้นอย่างมากมาโดยเฉพาะการดึงดูดบุคคลต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เบตงมากมายจนกระทั่งโครงสร้างประชากรในเบตงเปลี่ยนไปจากอดีต ปัจจุบันคนเบตงทุกเชื้อสายจึงมีทั้งคนเบตงดั้งเดิมและคนต่างถิ่นที่เข้ามาประกอบอาชีพและตั้งหลักปักฐานในเบตง แต่สายสัมพันธ์ของคนเบตงดั้งเดิมที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษโดยเฉพาะคนดั้งเดิมเชื้อสายจีนและเชื้อสายมลายูมุสลิมยังคงปรากฏให้เห็น แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้คือความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อสายของคนดั้งเดิมส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากการไหลเข้าของคนต่างถิ่นที่ทำให้วัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่ปรากฏเห็นได้ชัดคือการเข้าร่วมในเทศกาลและพิธีกรรมของต่างศาสนิกและต่างวัฒนธรรมลดน้อยลง

เนื่องจากความกลัวการไม่เป็นที่ยอมรับจากคนต่างถิ่นที่มีเชื้อสายและศาสนาเดียวกัน ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชื้อสายเริ่มน้อยลงในคนเบตงดั้งเดิมรุ่นใหม่ ภูมิคุ้มกันในการป้องกันความขัดแย้งและความรุนแรงโดยใช้ความแตกต่างด้านเชื้อสาย ศาสนา วัฒนธรรมที่เคยมีในพื้นที่เบตงจึงเริ่มลดน้อยลง

อย่างไรก็ตามจากสถิติการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ปัจจุบันทั้งในพื้นที่อื่นและพื้นที่เบตงดังตารางที่ ๑ และตารางที่ ๒ ยังแสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของเบตงที่ทำให้สถานการณ์ความไม่สงบเข้าถึงพื้นที่อำเภอเบตงได้น้อยกว่าในพื้นที่อื่นโดยเฉพาะในเขตเทศบาลซึ่งส่วนใหญ่เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวเบตงดั้งเดิม หากแต่การเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในเขตเทศบาลที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งถึงแม้จะปรากฏไม่บ่อยนักแต่กลับเป็นความรุนแรงครั้งใหญ่ที่สร้างความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินในวงกว้างดังเช่นเหตุการณ์ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ซึ่งเกิดเหตุระเบิดสถานบันเทิงใจกลางย่านเศรษฐกิจ ๘ จุดในเขตเทศบาลเมืองและก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนในพื้นที่มากมาย แต่เหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นจุดกำเนิดในการปลุกกระแสการป้องกันรักษาเมืองจากภาคประชาชนขึ้นมาอีกครั้งภายใต้นโยบายต่างๆ จากหลายภาคส่วนดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นและสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกันรักษาเมือง โดยเฉพาะในเขตเทศบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถดูแลรักษาเมืองโดยเฉพาะในย่านเศรษฐกิจได้ยาวนานถึง ๗ ปี จนกระทั่งในเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๗ พื้นที่เขตเทศบาลของเบตงได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบครั้งใหญ่ขึ้นมาอีกครั้งนำมาซึ่งความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ในครั้งนี้ส่งผลให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้คนในพื้นที่ถึงความห่อนยานในการดูแลรักษาเมืองอันเกิดจากความไว้วางใจในสถานการณ์ที่เว้นช่วงมานานถึง ๗ ปี ในขณะที่ฝั่งกลุ่ม

ผู้ก่อเหตุการณ์ความไม่สงบได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการหาช่องทางเข้ามาก่อเหตุเพื่อแสดงศักยภาพในพื้นที่เบตงอย่างต่อเนื่อง (สัมภาษณ์สมาชิกอาสาสมัครรักษาเมือง, ๒๕๕๗) ดังนั้นการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และเพิ่มความเข้มงวดในการรักษาเมืองเพื่อปิดช่องทางเข้ามาก่อเหตุจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ควรใช้ในการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ในมุมมองกลับกันถึงแม้ว่าเหตุการณ์ความไม่สงบครั้งใหญ่จะเพิ่งเกิดในพื้นที่เบตงแต่อีกมุมหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดและแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเบตงและพื้นที่อื่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือหลังจากเหตุการณ์ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ที่เป็นจุดปลุกกระแสการป้องกันรักษาเมืองจากภาคประชาชน โดยการดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นທີ່ประจักษ์ เหตุการณ์น้อยใหญ่ในเบตงลดลงอย่างเห็นได้ชัดหลังจากปี ๒๕๕๐ (ดังตารางที่ ๒) ทั้งที่ความพยายามในการจัดตั้งเครือข่ายดูแลรักษาป้องกันเมืองภาคประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ แต่หลายพื้นที่ประสบปัญหาบางอย่างทำให้ไม่สามารถจัดตั้งได้ บางพื้นที่ถึงแม้จะสามารถจัดตั้งได้แต่ไม่สามารถขับเคลื่อนให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพนัก สำหรับพื้นที่เบตงนั้นด้วยความเอื้ออำนวยด้านสภาพภูมิประเทศที่เอื้อต่อการรักษาเมืองของเบตงประกอกับเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ทำให้คนส่วนหนึ่งลุกขึ้นมาป้องกันเมืองทั้งการสนับสนุนด้านแรงงานหรือทรัพย์สินแต่ไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าสายสัมพันธ์ข้ามเชื้อสายของคนเบตงดั้งเดิมอันเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์และยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายการรักษาเมืองโดยภาคประชาชนของเบตงสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถป้องกันเมืองได้ในระดับหนึ่ง ในขณะที่แม้ว่าในพื้นที่อื่นบางพื้นที่จะเอื้ออำนวยด้วย

สภาพภูมิประเทศและเหตุผลทางเศรษฐกิจ แต่นโยบายการรักษาเมืองโดยภาคประชาชนกลับไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพดังเช่นในอำเภอเบตง

๖. สรุปผลการศึกษา

อำเภอเบตงอยู่ท่ามกลางพื้นที่ที่มีสถานการณ์ความไม่สงบ แต่ด้วยประวัติศาสตร์ของพื้นที่แห่งนี้ เป็นเสมือนกำแพงให้อำเภอเบตงเป็นพื้นที่ที่ความรุนแรงสามารถเข้าถึงยากกว่าพื้นที่อื่น ด้วยในอดีตเบตงเป็นเพียงชุมชนเล็กๆ ตามแนวพรมแดนที่มีสัดส่วนประชากรแตกต่างจากสัดส่วนประชากรในพื้นที่โดยรวม โดยเบตงในสมัยนั้นมีสัดส่วนของคนเชื้อสายจีนกลุ่มต่างๆ ใกล้เคียงกับกลุ่มมลายูมุสลิมซึ่งเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองและเป็นสองเชื้อสายที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต และด้วยลักษณะทางกายภาพที่เป็นพื้นที่ปิดที่ความเจริญยังไม่ถึง ทำให้สองเชื้อสายหลักถูกบังคับโดยพื้นที่ให้ต้องอยู่กันอย่างพึ่งพาอาศัยกันและมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งภายในเชื้อสายและระหว่างเชื้อสายมากกว่าผู้คนในพื้นที่อื่นๆ จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชื้อสายที่มีมาตั้งแต่ในยุคบรรพบุรุษ ทำให้พื้นที่เบตงเต็มไปด้วยเครือข่ายของญาติพี่น้อง มิตรสหาย ทั้งภายในและระหว่างเชื้อสายโยงโยอยู่ทั่วเบตง และต่อเนื่องมาจนถึงคนเบตงดั้งเดิมในยุคปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดเกราะป้องกันความขัดแย้งหรือความรุนแรงจากความขัดแย้งระหว่างเชื้อสาย อีกทั้งในอดีตด้วยความเป็นพื้นที่ห่างไกลจากจุดศูนย์กลางการปกครอง คนมลายูในเบตงสมัยนั้นจึงไม่มีความผูกพันกับประวัติศาสตร์ของรัฐปัตตานีเท่าพื้นที่อื่น การปลุกกระดมใช้อุดมการณ์เรื่องการแบ่งแยกดินแดนจึงไม่มีผลเท่าใดนัก

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (๒๕๕๓). “กำเนิดและพัฒนาการขององค์ความรู้ทางวิชาการ ว่าด้วยความรุนแรงทางการเมือง : บทสำรวจงานวิชาการในโลกตะวันตก” ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), **ความรุนแรงซ่อน/หาสังคมไทย** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. (๒๕๔๘) “ปอเนาะกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ใน อุทัย ดุลยเกษม และ เลิศชาย ศิริชัย (บรรณาธิการ), **ความรู้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง** กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมูลนิธิเอเชีย และมูลนิธิเดอะวิลเลียมแอนด์ฟลอราฮิวเล็ท.
- ชิตชนก ราอิมมูบา. (๒๕๔๘) “วิกฤตการณ์ชายแดนใต้” ใน อุทัย ดุลยเกษม และ เลิศชาย ศิริชัย (บรรณาธิการ), **ความรู้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง** กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมูลนิธิเอเชีย และมูลนิธิเดอะวิลเลียมแอนด์ฟลอราฮิวเล็ท.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (๒๕๕๐) **เล่าขานตำนานใต้** พิมพ์ครั้งที่ ๑. นครปฐม : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ และคณะ. (๒๕๕๓). **เรื่องเล่าจากหมู่บ้านเชิงเขาบูโด กรณีบ้านตะโหนด** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์. (๒๕๕๒). **สายหมอกใต้เงาจันทร์** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หัวใจเดียวกัน.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (๒๕๓๙). **สันติทฤษฎี วิถีวัฒนธรรม** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง.
- จาตุรนต์ ฉายแสง. (๒๕๕๑). **จาตุรนต์บนทางดับไฟใต้** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์ (๒๕๓๓) “สันติศึกษากับสันติภาพ”. ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา ๑๐๑๐๑ หน่วยที่ ๑. นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕.
- วรวิทย์ บารู และคณะ. (๒๕๕๒). **มลายูปาตานี : ชชาติพันธุ์ อัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลง** รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.
- สำนักงานอำเภอเบตง. (๒๕๕๔). **บรรยายสรุป**.

ภาษาอังกฤษ

Panggabean, Rizal. (2014- forthcoming). “Cities of Reconciliation, Cities of Violence: the Indonesian experiences” in Chaiwat Satha-Anand (Guest Editor), **Peace & Policy** (Toda Institute for Global Peace and Policy Research) Vol. 20

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Varshney, Ashutosh. (2002). Ethnic Conflict and Civil Society India and Beyond. World Politics [Online]. Available: <http://faculty.washington.edu/swhiting/pols502/Varshney.pdf>. [12 June 2013]

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. (๒๕๕๒). ข้อเสนอแนะการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้. สืบค้นเมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖. จาก<<http://www.peace.mahidol.ac.th/th>>
บันทึกตำนานเบตง. (๒๕๕๖). สืบค้นเมื่อ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗. <<http://www.oknation.net/blog/localbetong>>

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

๑. คุณธอร มณีสุรัตน์ ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลเมืองเบตง
๒. ร้อยตำรวจตรีปौरาเฮง ยื่อโร๊ะ เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง เบตง
๓. คุณกัณหา – คุณเจริญ และครอบครัว ชาวบ้านตำบลตะเนาะแมเราะ
๔. คุณเบญจมาศ มงคลประจักษ์ ชาวบ้านตำบลเบตง
๕. ร้อยตำรวจเอกธนิศร มัจฉา เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเบตง
๖. คุณผิว – คุณสมัย พัฒนชู และครอบครัว ชาวบ้านตำบลอัยเยอร์เวง
๗. คุณอิสมาแอ หะยีมะนุส อีหม่ามประจำมัสยิดกลางอำเภอเบตง
๘. คุณนฤพล แหละตี รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี
๙. คุณนุชนารถ จันทร์มงคล ประธานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอเบตง และที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเบตง
๑๐. คุณจุฬาลักษณ์ หวังกา ชาวบ้านมุสลิมตำบลยะรม สมาชิกเครือข่ายสตรีเบตง
๑๑. คุณคุณวุฒิ มงคลประจักษ์ อดีตนายกเทศมนตรีเบตง
๑๒. คุณอับดุลเลาะ อาลี ปลัดอำเภอเมืองปัตตานี
๑๓. พันตำรวจตรีรัฐสมาน ตีนามอ เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเบตง
๑๔. คุณพิชัย ดาโอะ อาสาสมัครรักษาดินแดน อำเภอเบตง ประจำด่านตรวจ อสร.
๑๕. ร้อยตำรวจตรีสมหมาย ลิมตระกูล เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเบตง ประจำด่าน อสร.
๑๖. คุณสุวรรณ สุวรรณธาดา กำนันตำบลตะเนาะแมเราะ
๑๗. ร้อยตำรวจตรีทวีศักดิ์ สังทรวีเชศ เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเบตง ประจำด่านตะเนาะแมเราะ กม.๗
๑๘. คุณธราวุธ ช่วยเกิด ปลัดอาวุโสอำเภอเบตง

๑๙. คุณสำราญ มะดาฮู และครอบครัว อดีตกรรมการตาดีการชุมชนกาแป๊ะ กม.๒ ห้างหุ้นส่วนจำกัดฮีตายะห์ท้าว
๒๐. คุณรุ่งตะวัน จี๋นงาม รองหัวหน้ากองพันอาสาสมัครรักษาเมือง และ คณะอาสาสมัครรักษาเมืองกองพันเบตง
๒๑. คุณประพงค์ อัญชัยศรีชาติ ประธานมูลนิธิอำเภอบेतง
๒๒. คุณเจษฎา ศิริโยทัย บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เบตงทูเดย์
๒๓. คุณซาบรี แดเมาะ รองนายกเทศมนตรีเบตง
๒๔. คุณโสภิตา หิรัญเบญจทรัพย์ เจ้าหน้าที่เทศบาลเบตง
๒๕. กลุ่มเจ้าหน้าที่ทหารจากกรมทหารพรานที่ ๓๓ จังหวัดลำปาง ประจำศูนย์วิทยุเบตง
๒๖. กลุ่มอดีตโจรจีนคอมมิวนิสต์พื้นที่เบตง ผู้ประกอบการในย่านเศรษฐกิจ และท่านอื่นๆ ที่ไม่ได้ระบุถึงในที่นี้